

Die Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg aan die Universiteit van Pretoria: Verlede, hede en toekoms

J W Hofmeyr

Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg
Universiteit van Pretoria

Abstract

The Department of Church History and Church Polity at the University of Pretoria: Past, present and future

At the beginning of the year 2000 the previously separate sections of the Faculty of Theology at the University of Pretoria became a multi-denominational institution. This development naturally has many implications. In this article attention is being given to the past, present and future of the Department of Church History at the University of Pretoria. The Department of Church History considers this new venture to be a challenging one for teaching, research and community service while striving to be internationally competitive and locally relevant.

1. INLEIDING

Die begin van die jaar 2000 was vir die Fakulteit Teologie aan die Universiteit van Pretoria nie net die begin van 'n nuwe dekade, eeu en millennium nie maar ook die begin van 'n totale nuwe era in sy bestaan. Trouens, die Fakulteit Teologie is in sy huidige vorm 'n totale nuwe entiteit en moet as sodanig bekyk, bestuur en beoordeel word.

Om by so 'n ingrypende oorgangspunt soos hierdie terug te kyk, maar eweneens ook vorentoe te kyk is om 'n verskeidenheid van vanselfsprekende redes van die allergrootste belang. Uiteindelik sal dit ook ten opsigte van die Fakulteit Teologie in sy geheel gedoen moet word maar in hierdie artikel word alleen gefokus op die nuutgevormde Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg. Met hierdie artikel word die bydrae van 'n goeie vriend en

kollega soos Schalk Botha tot die uitbou van hierdie Departement maar ook tot die vakgebied in die algemeen dan ook graag gehuldig.

2. VERLEDE

Om in die bestek van hierdie artikel 'n volledige en omvattende geskiedenis van die Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg of die Departement Geskiedenis van die Christendom soos dit vroeër in die geval van Afdeling A bekend gestaan het te bied, is natuurlik onmoontlik. Hier sal slegs op enkele van die hooflyne gefokus word en wel afsonderlik op die dosente se beskouinge van en visie vir die vak soos dit tot teen die einde van 1999 gefunksioneer het. Aangesien die Fakulteit Teologie van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika (Ned Herv Kerk) reeds in 1917 tot stand gekom het en dus een en twintig jaar ouer as die Fakulteit van die Nederduitse Gereformeerde Kerk (NG Kerk) is wat in 1938 tot stand gekom het, kom die geskiedenis van die Departement Kerkgeskiedenis van Afdeling A eerste aan die orde.

2.1 Geskiedenis van die Department Geskiedenis van die Christendom van die Nederduitsch Hervormde Kerk (Afd A)

Met die begin van die werksaamhede van die Fakulteit Teologie van die Ned Herv Kerk in 1917 is daar nie voorsiening gemaak vir 'n aparte leerstoel vir Kerkgeskiedenis nie. Dit maak egter van die begin 'n vaste onderdeel van die leerplan uit en sluit onder andere Algemene Kerkgeskiedenis, Dogmageskiedenis en Kerkreg in. Hoewel moeilik om te bepaal, skyn dit tog dat prof J H J A Greyvenstein verantwoordelikheid geneem het vir die onderrig en eksaminering van Kerkgeskiedenis en Kerkreg.

Aan die begin van 1921 is Stephanus Petrus Engelbrecht in die Fakulteit aangestel met 'n leeropdrag wat naas die Kerkgeskiedenis en Kerkreg heelwat ander teologiese vakterreine ingesluit het. Sy primêre taak was egter om die grondslae vir die doseer van die Kerkgeskiedenis te lê aan 'n betreklike jong universiteit met min biblioteekgeriewe.

Die uitgangspunte en riglyne vir sy siening van die geskiedenis is reeds gevorm voordat hy by die Fakulteit Teologie betrokke geraak het. Hy stem in met wat in die breë genoem kan word die "Hervormde verstaan en interpretasie van die Voortrekker- en Transvaalse geskiedenis." Deur sorgvuldige bron- en argiefnavorsing het hy die Hervormde

verstaan van die geskiedenis wetenskaplik probeer fundeer. Vir hom was die Nederduitsch Hervormde Kerk nie alleen die historiese voortsetting van die kerk in Suid-Afrika nie, maar ook van die tradisie en karakter. Hy grens hom skerp af teen die Kaapse kerk wat vir hom draer was van Engelse invloede en van die Metodisme; die opvatting dat die Nederduitsch Hervormde Kerk vanweë bande met Nederland liberaal sou wees; die neo-Calvinisme van Kuyper (Pont 1992:263-266).

Die Kerkreg het nie in die sentrum van Engelbrecht se belangstelling gestaan nie. Hy het egter deur sy publikasies en as lid van die kerk se Raad vir Regsadvies 'n besondere bydrae op hierdie vlak gelewer. Engelbrecht se dienstyd sou tot aan die einde van 1956 strek en hy is eers in 1977 oorlede na 'n aantal verdere diensjare in die Nederduitsch Hervormde Kerkargief.

Aan die begin van 1957 word Adriaan Drost Pont professor en hoof van die Departement Geskiedenis van die Christendom aan die Universiteit van Pretoria. Hy sou hierdie Departement met toewyding en entoesiasme dien tot aan die einde van 1992. Reeds in sy intreerede in 1957 beskryf Pont (1957:5) kerkgeskiedenis as

geskiedenis met 'n reeds bepaalde grens, maar daarby kom dat die begrip Christendom nie soseer ruimtelik bepaalbaar is nie as wel in die eerste plek inhoudelik. En inhoudelik beteken Christendom daardie gemeenskap, daardie besondere groep mense in die hede en die verlede wat om Jesus Christus, die eenmaal op aarde verskene Seun van God, geskaar is en wat Hom as Hoof en Heer glo en aanvaar.

Anders gestel is kerkgeskiedenis volgens Pont die geskiedenis van wat Jesus Christus in die wêreld doen, direk deur Woord en Gees en indirek deur die gelowige. Enersyds beteken dit volgens Pont nie dat kerkgeskiedenis openbaringsgeskiedenis is nie of andersyds dat God nie in die geskiedenis besig is nie.

Alhoewel Pont vroeër dikwels die term Christendom gebruik het, het hy daaronder niks anders as kerk verstaan nie. Dis daarom interessant om te besef dat onder sy leiding die Departement se naam in 1973 van Geskiedenis van die Christendom na Kerkgeskiedenis verander is.

Wat Pont se visie op die Kerkreg aanbetref kan dit in sy woorde by wyse van 'n vraag geformuleer word: "Hoe moet die feit dat Jesus Christus die enigste Hoof en Heer van sy kerk is prakties hier op aarde verwerklik word." Terwyl S P Engelbrecht Kerkreg meer gesien het as die verstaan van die bestaande Kerkwet, was Pont meer gefinteresseerd in die grondslae van die Kerkreg. Verder het hy ook die sterk verband tussen Kerkgeskiedenis en Kerkreg aangetoon. Vir hom het die bestudering van die Kerkgeskiedenis byna noodwendig uitloop op die formulering van kerkregtelike sake. In baie opsigte was die meeste van sy skryfwerk juis op die terrein van die kerkreg en was hy dus die grondlegger van die wetenskaplike studie van die Kerkreg binne die Nederduitsch Hervormde Kerk.

In 1993 word Schalk Jacobus Botha aangestel as professor en hoof van hierdie Departement en hy beklee hierdie pos voltyds tot aan die einde van 1999. Daarna sit hy sy taak in 'n tydelik voltydse hoedanigheid voort.

Botha se visie op die Kerkgeskiedenis en die Kerkreg as teologiese vakke word waarskynlik onderskeidelik die beste saamgevat in sy professorale intreerede by die Universiteit van die Noorde in 1980 en sy intreerede by die Universiteit van Pretoria in 1993. Botha meen dat die Kerkgeskiedenis ten volle historiese én teologiese wetenskap moet wees. Die objek sal die kerk van Jesus Christus wees soos dit in die Nuwe Testament geopenbaar is. Kerkgeskiedenis is in wese niks anders nie as die "geskiedenis van wat Jesus Christus, die Hoof en Heer van die kerk, in die wêreld gedoen het en nog doen. Terselfdertyd sal die kerkgeskiedenis vanweë sy menslike kant, ook altyd verweefdheid van heil en sonde, geloof en ongeloof vertoon en sal sulke dinge soos stryd, neerlae, moeite en sorges ook in die kerk se geskiedenis voorkom" (Botha 1980:7).

Botha (1993:4) se standpunt ten opsigte van die Kerkreg is dat dit 'n teologiese wetenskap is

wat 'n plek tussen die ander teologiese dissiplines inneem; Kerkreg as teologiese wetenskap het te make met 'n eiesoortige reg (*sui generis*) wat in en vir die kerk as eiesoortige gemeenskap beoefen word; Kerkreg is nie in stryd met die wese van die kerk nie, maar is noodsaaklik om die onontwykbare orde in en vir die kerk, waarin en waardeur die gehoorsaamheid van die gelowige gemanifesteer word, tot stand te help bring.

Deurgaans bevestig hy dat elke ordereël en struktuur beoordeel sal moet word aan die hand van die vraag of dit aan God se wil voldoen. "Om dit ook anders te stel: die orde of struktuur van die kerk sal ook Skrifgefundeerd moet wees" (Botha 1993:6).

Hierdie oorsig bied dus slegs 'n kursoriese beeld op die visie vir die vak binne Afdeling A van die Fakulteit Teologie soos dit tot aan die einde van 1999 bestaan het. Nietemin gee dit 'n bepaalde insig oor hoe die vak gesien, beleef en beoefen is tot voordeel van kerk en teologie.

2.2 Geskiedenis van die Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg van die Nederlandse Gereformeerde Kerk (Afd B)

Die geskiedenis van die Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg van die NG Kerk het in die vorige bedeling oor 'n periode van een en sestig jaar gestrek. Tot op hede was vyf persone as dosente betrokke by die Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg. Hulle beskouings van en visie op die Kerkgeskiedenis as teologiese vak verteenwoordig eintlik ook in baie opsigte hulle visie vir die Departement op daardie tydstip.

In Maart 1938 word Daniel Johannes Keet die eerste hoogleraar in die Departement en hy was vir sestien jaar lank professor totdat hy sy emeritaat aan die einde van 1953 aanvaar het. Keet het uit die bestaande literatuur en uit argiefstukke die geskiedenis self laat spreek (Keet 1939:15). Hy begin by die oorspronklike bronne en hy maak van talryke sitate uit die primêre tekste gebruik maar hy neem ook die werke van erkende vakkundiges in ag. Veral vanweë die feit dat Keet soveel tyd aan die voorberei van lesings bestee het, publiseer hy nie veel nie. Die vroeë professore was egter so in beslag geneem deur kerklike verpligtinge en die opbou van die Fakulteit Teologie (Afd B) aan die Universiteit van Pretoria dat hulle weinig aandag aan skryfwerk kon gee.

In 1954 word Barend Jacobus Marais die tweede hoogleraar in die Departement "Geskiedenis van die Christendom". Hy sou hierdie pos vir meer as twintig jaar beklee voordat hy aan die einde van 1974 aftree. Hy is op die hoë ouderdom van byna 90 in 1999 oorlede. Hy was naas Algemene Kerk- en Dogmageskiedenis en Suid-Afrikaanse (Vaderlandse) Kerkgeskiedenis ook verantwoordelik vir Sendinggeskiedenis en Ekumeniese Studies. Kerkreg is op daardie stadium deur prof A B Du Preez hanteer. Nadat laasgenoemde in 1970 afgetree het, is Marais weer verantwoordelik gemaak vir Kerkreg. Met die aanwysing van prof C W H Boshoff as dosent in die Departement Godsdiens- en Sending-

wetenskap in 1967 is Sendinggeskiedenis voortaan deur laasgenoemde hanteer. Marais se visie op die kerkgeskiedenis kan in sy eie woorde soos volg saamgevat word: “die geskiedenis van die Christendom (is) die relaas van wat God vir die mens gedoen het en die mens se antwoord en reaksie daarop” (Hofmeyr 1995:363). Verder nog:

Dis die Kerkgeskiedenis wat ons insig gee in die universaliteit van Jesus Christus. Waar kry ons insig in die universaliteit van Jesus Christus soos in die relaas van die geskiedenis van die Kerk? In en deur die lewe van die Kerk wat uitstrek tot die eindes van die aarde en alle nasies en rasse insluit, word soos nêrens anders nie getuienis gelewer van die feit dat Christus nie net gekom het vir één mensegroep, volk of ras nie maar dat Hy vir alle volke gekom het

(Hofmeyr 1995:363)

In 1975 word Philip Bignaut van der Watt professor in en hoof van die Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg, ’n pos wat hy tot in 1989 sou beklee toe hy aangewys is as studentedekaan aan die Universiteit van Pretoria. In sy intreerede spel hy sy visie op die vakgebied redelik uitgebreid uit:

In hierdie vakkdisipline gaan dit om die kerk, as vrug van die openbaring van God. Die kerkgeskiedenis beskrywe die bestaan van hierdie empiriese kerk in die wêreld, waarby nie net op die organisasie en inrigting gelet word nie, maar ook op die vele vrugte wat deur die verkondiging op die akker van die maatskappy, die kultuur en staatkundige lewe gedra is. Die kerkhistorikus probeer met ander woorde om die werking van die Woord in die kerk en deur die kerk in die wêreld na te speur. Hierdie taak is nie maar net bloot beskrywend van aard nie; die kerkgeskiedenis moet ook vasstel watter kragte en oortuiginge die verskynsels, gebeurtenisse en toestande in die verlede tot stand gebring het – meer nog, hy sal steeds die norm (...ontleen aan die Heilige Skrif, wat vanselfsprekend ’n kofessionele standpunt by die historikus veronderstel...) moet aanlê van wat kerk is en wat die vrug van die kerklike verkondiging in die wêreld behoort te wees.

(Van der Watt 1975:5)

Sy visie op die Kerkreg vat hy bondig soos volg saam:

Die kerkreg het dus te doen met die reëling van die kerklike samelewing; die Heilige Skrif bly die kernbron van én die kerk én sy reg; die kerkreg wil egter nie net die kerk en sy regering skriftuurlik bestuur nie, maar wil ook die binding en onderworpenheid van die kerk (en sy regering) aan Christus in beginsel aantoon; die noodsaak van kerkreg volg uit die behoefte aan orde; as 'n vak-dissipline wat ondersoek instel na die skriftuurlike grondslae van die kerkregering en met sy beroep op die Woord as norm vir alle kerklike vorme van lewe bly die kerkreg gehandhaaf as teologiese vak..

(Van der Watt 1973:111-119)

Aan die begin van 1976 word Carl Frederick August Borchardt aangestel as senior lektor in die Departement en vanaf September 1976 word hy bevorder tot medeprofessor. In 1986 word hy bevorder tot volle professor en in 1989 tot Departementshoof. In 1994 het hy op sestigjarige leeftyd afgetree, grootliks vanweë 'n kwaadaardige gesondheidsprobleem. Hy is skielik in 1998 aan 'n hartaanval oorlede. Borchardt meen dat as ons die definisie aanvaar dat kerkgeskiedenis sigself besig hou met die werking van die evangelie in die kerk en deur die kerk in die wêreld is die teologiese karakter van die vak daarmee aangedui. "Heel eenvoudig gestel kan ons sê dat die kerkhistorikus hom afvra wat van die boodskap tereg gekom het in die uitlegging daarvan deur die eeue" (Borchardt 1991:11).

Borchardt beklemtoon ook die relevansie van Algemene Kerkgeskiedenis en die Afrika geskiedenis vir die nuwe Suid-Afrika. Die gevestigde kerke het Europese en Afrika-wortels en indien lidmate hulle eie herkoms wil begryp, moet hulle as blankes en as swartes erns maak met beide die Algemene Kerkgeskiedenis en die Afrika kerkgeskiedenis. In Afrika moet daar dus ook klem gelê word op die bestudering van die Afrika-kerkgeskiedenis met al die probleme daaraan verbonde. Daar sal ruimte daarvoor gelaat moet word dat die Afrikaan sy godsdien anders belewe as die Europeër en veral ook dat die Christendom ook op 'n ander wyse in Afrika inheems sal word as wat die geval in Wes-Europa of in die Grieks (Russies) Ortodokse Ooste is.

In finale instansie gaan dit vir Borchardt om interpretasie en nuwe insigte kom steeds na vore. Volgens hom kan daar steeds voortgegaan word met die vak want die laaste woord sal nie duskant die wederkoms gespreek kan word nie. Aan die begin van 1990 word Johannes Wynand Hofmeyr aangestel as professor in die Departement en wel om P B van der Watt op te volg. Hy word in 1995 bevorder tot departementshoof. Wat sy beskouing op en visie van die Kerkgeskiedenis as vak betref, sluit hy in sy intreerede nou by Gerhard Ebeling en Carl Borchardt aan wat enersyds stel dat Kerkgeskiedenis die geskiedenis van die interpretasie van die Skrif is en andersyds dat hierdie vak sigself ook besig hou met die vraag oor die werking van die evangelie in die kerk en deur die kerk in die wêreld (Hofmeyr 1995:27). Die kerkhistorikus onderskei sigself verder van die algemene historikus wanneer dit kom by die tipe vrae wat hulle aan die verlede stel en die interpretasie van die bronne. Die kerkhistorikus moet sigself die vraag afvra in hoeverre die kerk in 'n gegewe situasie in ooreenstemming met sy teologiese aard en karakter gereageer en opgetree het (Hofmeyr 1995:38).

Vir Hofmeyr is Kerkreg 'n teologiese wetenskap wat ensiklopedies die beste by die Kerkgeskiedenis geplaas kan word en wat skriftuurlik-prinsipiële en historiese ondersoek instel na die Skriftuurlike basis van kerkregering. Die Kerkreg wil ten diepste die onderworpenheid van die kerklike regering aan Jesus Christus aantoon.

Tot hertoe dan die kursoriese oorsig oor die visie en beoefening van die vak in Afdeling B van die Fakulteit Teologie soos dit tot en met 1999 bestaan het. Dat daar 'n bepaalde belewenis, entoesiasme en groei binne die Departement plaasgevind het wat rekening gehou het met ontwikkelinge in die vakgebied elders ter wêreld kan nie betwyfel word nie.

3. HEDE

Teen die einde van 1997 het die Rektor van die Universiteit van Pretoria, prof Johan van Zyl tesame met die rektore van die universiteite van die Oranje-Vrystaat en Stellenbosch die dekane en voorsitters van die kuratorium van die drie bogenoemde NG teologiese fakulteite ontmoet. By die geleentheid is aangedui dat die teologiese fakulteite se toekoms ook in die lig van veranderinge in die land hoegenaamd nie gewaarborg kan word en selfs baie onseker

sal wees indien drastiese stappe nie geneem sou word nie. Hierdie stappe het basies behels dat die genoemde fakulteite multi-kerklike opleidingsinstellings moes word.

Diep bewus van die erns van die situasie het al drie hierdie fakulteite begin met omvattende onderhandelinge met verskillende moontlike belanghebbende partye. Alhoewel daar al op verskeie vroeëre geleenthede pogings tot en informele gesprekke met die oog op die verbreding van die verskillende fakulteite plaasgevind het, het geen daarvan werklik wesenlike vrugte afgewerp nie behalwe as maar net moontlik die grond voor te berei. Dit is eintlik tog jammer dat hierdie daadwerklike proses eers deur druk van buite werklik aan die gang gekom het en nie deur die betrokke kerke self geïnisieer kon word nie.

Na uitgebreide, veeleisende en soms moeilike onderhandelinge tussen die twee historiese en dus natuurlike kerklike vennote by die Universiteit van Pretoria naamlik die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika en die Nederduitse Gereformeerde Kerk met mekaar onderling, asook met die universiteitsowerheid as geheel is uiteindelik tot 'n vergelyk gekom. Alhoewel dit ook baie ander fasette ingesluit het, is daar vir die doeleindes van hierdie artikel daartoe ooreengekom om die Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg ook in die nuwe bedeling te kontinueer maar wel met net een permanent voltydse personeelid naamlik Prof J W Hofmeyr. Hy is terselfdertyd vir die oorgangs- en integrasieperiode wat tot 31 Desember 2004 sal duur, as departementshoof aangewys. Die vorige voltydse en permanente bekleër van die leerstoel in die Departement Kerkgeskiedenis aan die Fakulteit Teologie (Afd A) naamlik prof S J Botha is met 'n kontrakaanstelling in 'n tydelik voltydse hoedanigheid aangestel om gedurende die jaar 2000 voltydse behulpsaam te wees met sy normale taak en verantwoordelikhede maar ook die vestiging en die uitbou van die nuwe Departement. Die bedoeling is dat hy kort daarna met pensioen sal uittree. Hierdie enigsins vervroegde aftrede kan daaraan gewyt word dat daar tydens die onderhandelinge tot 'n personeelformule ooreengekom is waarvolgens die voormalige Afdeling A van die Fakulteit Teologie oor ses poste sal beskik en Afdeling B oor elf poste, dit wil sê minstens een persoon per vakgebied in die teologie. Dit moet egter vir die doeleindes van die geskiedenis aangeteken word dat daar ongelukkig in die Departemente Ou en Nuwe Testament in Afdeling A 'n oorbesetting van personeel ontwikkel het sodat drie Departemente van die Nederduitsch Hervormde Kerk naamlik Departement Dogmatiek, Praktiese Teologie en Kerkgeskiedenis in die nuwe bedeling sonder permanente voltydse bekleërs

funksioneer. Dat dit ongetwyfeld vir hierdie drie vakgebiede asook vir die betrokke kerk op die langtermyn nadelig sal inwerk, kan nie betwyfel word nie. 'n Korttermyn oplossing is eweneens nie in die vooruitsig nie vanweë die vasgestelde personeelformule.

Ten spyte hiervan is die Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg nie van plan om sigself te veel te laat kniehalter nie. Beide proff J W Hofmeyr en S J Botha ag die bestending en uitbou van hierdie vakgebied wat eintlik ook deel uitmaak van die klassieke teologiese corpus as van die uiterste belang.

4. TOEKOMS

Met die oog op die toekoms van die Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg het hierdie departement 'n duidelike visie, naamlik om te midde van 'n meerkerklike werklikheid sy onderrig, navorsing en gemeenskapsaak te verrig met die doel om internasionaal mededingend en plaaslik relevant te wees. Dit pas dus ook in by die visie van die breëre Universiteit.

Om hierdie visie waar te maak is 'n verskeidenheid doelwitte geformuleer wat soos volg saamgevat kan word, voordat dit daarna individueel bespreek word. Die doelwitte is breedweg om in die onderrig, navorsing en gemeenskapsdiens van die Departement die beste voordeel van die studente, die kerk, die universiteit en die gemeenskap na te streef. In hierdie proses word rekening gehou met nuwe vennote, studentegetalle, die personeelsituasie, navorsingsuitsette en finansiële bekostigbaarheid. Dit alles sluit ook aan by perspektiewe soos vroeër in hulle loopbane tydens intreeredes uitgespreek deur die twee huidige dosente naamlik proff S J Botha (1980 en 1993) en J W Hofmeyr (1995)

Eerstens word dan aandag gevra vir die opleidingstaak van die Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg. Hierdie Departement wil steeds sterk bly fokus op die Eurosentriese maar ook die Afrika-sentriese dimensies van die kerkgeskiedenis. Afgesien van die feit dat die Vroeë Kerkgeskiedenis, die Middeleeue en die Reformasie steeds hulle regmatige aandag moet kry, word die Moderne Kerkgeskiedenis en verwaarloosde aspekte van die eietydse en Afrika-kerkgeskiedenis asook herinterpretasie nie buite rekening gelaat nie. In die nuwe opleidingsproses word natuurlik naas die gesamentlike lesings vir die Ned Herv en NG studente ook ruimte gemaak vir kerkspesifieke kontakture met studente van die meewerkende kerke in afsonderlike klasse. Hier word geleentheid gegee vir meer kerk-

spesifieke behoeftes en afronding. Soos met die Kerkgeskiedenis sal ook die Kerkreg sterk in terme van fokusareas wat uitkomstgerig is, aangebied word. Naas kontakonderrig sal die telematiese been van onderrig (internet onderrig) ook verder uitgebou word. Wel wetend dat hierdie vakgebied sterk op die verlede gerig is, sal daar in die aanbieding daarvan ook 'n sterk klem op die relevansie vir die hede en die toekoms gelê word (vgl verder Hofmeyr 1995:40). Verder sal daar ook in die opleidingsproses reëlmatig van buitelandse gasdosente gebruik gemaak word.

Met betrekking tot die tweede belangrike hoofsaak naamlik navorsing wil hierdie Departement eweneens 'n belangrike bydrae lewer. Aspekte wat in die besonder aandag behoort te geniet, is die eie kerklike kultuur en identiteit, die eie wordingsgeskiedenis, die meerkerklike en ekumeniese perspektief, spiritualiteit, die wese en agtergronde van die kerklike reg, rassisme, versoening en heropbou. Afgesien van deeglike bronnestudie oor hierdie temas in die verlede, sal daar ook gepoog word om hierdie lyne na die hede en toekoms deur te trek en tot 'n teologiese verstaan van verskillende fasette van kerkwees te kom. In hierdie proses en in die besigwees met tekste sal wel deeglik met die eise en uitdagings van die hermeneutiek rekening gehou word. Hierdie navorsing sal nie alleen deur die voltydse en tydelike personeel van die Departement onderneem word nie, maar ook deur nagraadse studente en predikantegespreksgroepe onder die loep geneem word (vgl verder Hofmeyr 1995:41).

Met betrekking tot sy gemeenskapsdiens wil die Departement hom na verskillende teikengroepe op pad na die toekoms wend. Nie alleen wil hy sy studente beter toerus om toegeruste gemeenskapsmense te wees nie, maar die betrokkenheid by kerklike en samelewingsverbande bly steeds van die allergrootste belang. Intussen poog die Departement ook om vakgenote elders in die land, in Afrika en in die wêreld (bv ten tye van 'n wêreldkongres in Pretoria in Julie 2001) ten beste te dien. Die Departement Kerkgeskiedenis huisves ook die kerninfrastruktuur van die Kerkhistoriese Werkgemeenskap van Suidelike Afrika asook die Kerkhistoriese Genootskap van die Ned Herv Kerk en is daarom uitstekend geposisioneer daarvoor. Afgesien hiervan wil die Departement hom ook rig op die kerklike publiek en by wyse van skyfie- en videomateriaal, kuns en musiek en moontlik selfs sertifikaatprogramme 'n gemeenskapsbydrae lewer (vgl verder Hofmeyr 1995:41-42).

5. TEN SLOTTE

Wat presies die toekoms vir die nuwe Fakulteit Teologie en daarom ook die Departement Kerkgeskiedenis en Kerkreg sal inhou, kan natuurlik nooit gesê word nie. Wat egter wel duidelik is, is die feit dat dit 'n unieke geleentheid is om die bestendinging en uitbou van teologiebeoefening by die Universiteit van Pretoria in 'n nuwe werklikheid en in 'n nuwe bedeling met groot erns na te streef. Indien hierdie geleentheid verbeur sou word, sou dit 'n kwade dag vir kerk, universiteit en die teologie beteken.

Op pad na die toekoms is daar sekerlik bepaalde probleme wat hierdie Departement in die gesig staar en wat om regstelling vra. Dit het onder andere te doen met die feit dat Kerkgeskiedenis in die verlede vir apologetiese doeleindes misbruik is, dat daar 'n sterk a-historiese gees in die samelewing werksaam is en dat die nuttigheid van die vak aan sy praktykwaarde gemeet word.

'n Verdere probleem is die feit dat die Departement op die medium en lang termyn 'n ernstige personeeltekort in die gesig staar. Gedurende die jaar 2000 sal prof S J Botha egter steeds in 'n tydelik voltydse hoedanigheid sy volledige lading dra. Naas 'n navorsingsassistent in die Departement met name meneer P J Maritz sal drr P R du Toit en J M van der Merwe van NG kant en drr W A Dreyer en J P Labuschagne van Ned Herv kant in meerdere of mindere mate in die Departement behulpsaam wees. Hoe presies die situasie in die jaar 2001 en verder daar sal uitsien, sal alleen die toekoms kan beantwoord.

Dat die nuwe Fakulteit Teologie en daarom ook die Departement Kerkgeskiedenis met sy eie besondere geboortepyne ook aan die beoefening van die teologiese wetenskap by die Universiteit van Pretoria baie besondere eise gaan stel, kan nie betwyfel word nie. Dat hierdie oorgangsproses rondom teologiese opleiding egter nie die enigste en uniek is nie, is duidelik omdat onder andere ook die Universiteit van Stellenbosch en die Universiteit van die Vrystaat in soortgelyke prosesse vasgevang is. Soos uit 'n onlangse mediaberig blyk, sien ook die Fakulteit Teologie in Stellenbosch wat voortaan studente van die NG Kerk en die Verenigende Gereformeerde kerk van Suidelike Afrika saam oplei, die proses as 'n saak wat móét werk, "want as dit faal, het die kerk min om te sê aan die mense daar buite" (Die Kerkbode 3/3/2000:2).

Die Departement Kerkgeskiedenis by die Universiteit van Pretoria met sy eie besondere geskiedenis en lang tradisie deins egter nie in negatiwiteit en gemiddeldheid terug

vir hierdie uitdagings nie. Dit wil te midde van ander departemente binne die Fakulteit Teologie maar ook elders in die land asook internasionaal so posisioneer om 'n eie en onmisbare rol in die toekomstige beoefening van die teologie in die algemeen en dié van die Kerkgeskiedenis en Kerkreg in die besonder te speel. Groot uitdagings maar ook groot geleenthede vir die beoefening van hierdie vakgebied in Suid-Afrika maar ook by die Universiteit van Pretoria lê vir vakgenote voor.

Literatuurverwysings

- Borchardt, C F A 1991. Die beoefening van Algemene Kerkgeskiedenis in Suid-Afrika. Intreerede, Universiteit van Pretoria. Nuwe reeks, nr 275. Pretoria.
- Botha, S J 1993. Die heil, gehoorsaamheid, struktuur en kerkreg. Intreerede, Universiteit van Pretoria: Nuwe Reeks, Pretoria.
- Botha, S J 1980. *Kerkgeskiedenis in die konteks van die Hervormde Teologiese Opleiding aan die Universiteit van die Noorde*. Universiteit van die Noorde: Reeks C56.
- Die Kerkbode 3/3/2000. Gesamentlike opleiding van VGKSA- en NG leraars móét werk. *Die Kerkbode* 164(4), 2.
- Hofmeyr, J W 1995. Carl Borchardt en die Suid-Afrikaanse kerkgeskiedenis. *Skrif en Kerk* 16(2), 350-360.
- Hofmeyr, J W 1995. Die beoefening van kerkgeskiedenis aan die teologiese fakulteit van die NG Kerk aan die Universiteit van Pretoria: Enkele kantaantekeninge. *NGTT* 36(3), 360-367.
- Hofmeyr, J W 1979. Die huidige stand van die beoefening van die kerkgeskiedenis in Suid-Afrika in A C Viljoen (red), *Ekumene onder die Suiderkruis*, 48-59. Pretoria: Unisa.
- Hofmeyr, J W 1995. Dilemmas en uitdagings vir die beoefening van Suid-Afrikaanse kerkgeskiedenis in 'n nuwe werklikheid. *Studia Historiae Ecclesiasticae* 21(2), 24-43.
- Hofmeyr, J W 1991. Flip van der Watt: Byderwets en gereformeerd in lewe en in arbeid in P J Strauss (red), *Byderwets en Gereformeerd: Kerkregtelike opstelle opgedra aan P B van der Watt*. Bloemfontein: Pro Christo Publikasies.
- Keet, D J 1939. *Die Voortrekkers en die sending*. Intreerede, Universiteit van Pretoria. Pretoria.

- Marais, B J 1957. Die sin van die geskiedenis. *Die Gereformeerde Vaandel*, 26(4), 21-29.
- Nijenhuis, W 1974. Kerkgeskiedenis als teologiese disipline. *Rondom het Woord* 16(1), 56-80.
- Oberholzer, J P 1967. Na vyftig jaar, in *Gedenkalbum van die Teologiese Fakulteit (Afd A) van die Universiteit van Pretoria*. Krugersdorp: NHW Pers.
- Pont, A D 1957. Die Geskiedenis van die Christendom. *HTS* 13(1), 2-8.
- Pont, A D 1987. Engelbrecht, S P, in Beyers, C J (red), *Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek, Deel V*. Pretoria: RGN.
- Pont, A D 1992. Kerkgeskiedenis in ons teologiese opleiding 1917-1956. *HTS* 48(1) en 2, 253-272.
- Pont, A D 1983. Vyf en twintig jaar kerkreg binne die ruimte van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. *HTS* 39, 18-31.
- Pont, A D 1967. Vyftig jaar Geskiedenis van die Christendom aan die Teologiese Fakulteit Afdeling A aan die Universiteit van Pretoria, 1917 tot 1967. *HTS* 22(4), 153-176.
- Van der Watt, P B 1975. Gedagtes rondom 'n kontemporêre kerkgeskiedenis – met besondere verwysing na die NG Kerk. Intreerede. Universiteit van Pretoria. Nuwe reeks, nr 92, Pretoria.
- Van der Watt, P B 1973. Kerkreg in Eybers, I H, König, A en Stoop, J A (red), *Inleiding in die Teologie*. Pretoria: NG Kerkboekhandel.
- Van Wyk, B J 1992. Vyf en sewentig jaar Kerkreg binne die Fakulteit Teologie vanweë die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. *HTS* 48, 293-312.